פתרון תרגיל בית 2 בשדות ותורת גלואה
88-311 סמסטר א' תשע"ט

שאלה 1. למי שרוצה להתנסות בעוד משחק של בניות בסרגל ומחוגה מוזמן לנסות את המשחק Euclidea. זה מספיק ממכר שכדאי לוודא שנשאר זמן לשאר תרגיל הבית.

שאלה 2. הוכיחו כי ניתן לבנות מצולע משוכלל עם n צלעות אם ורק אם המספר $\cos\frac{2\pi}{n}$ בר־בנייה. רמז עבה: מצולע משוכלל החסום במעגל היחידה.

פתרון. נניח שניתן לבנות כזה מצולע משוכלל שמרכזו ב-$(0,0)$, ובלי הגבלת הכלליות אחד מקודקודיו הוא $(1,0)$, כי אנחנו יודעים להזיז קטעים ולהגדיל (או להקטין) אותם ביחס בר־בנייה. נביט על הקודקוד ה"ראשון" מעל ציר x (אם זזים נגד כיוון השעון). נוריד ממנו אנך לציר x. הוא פוגש אותו בדיוק בנקודה $\left(\cos\frac{2\pi}{n},0\right)$. בכיוון השני, נצייר אנך לציר x העובר דרך $(\cos\frac{2\pi}{n},0)$. נצייר מעגל ברדיוס 1 שמרכזו בראשית הצירים, הם נפגשים בקודקוד של המצולע, שאר הקודקודים נבנים בדרך דומה.

שאלה 3. תהי K/F הרחבת שדות. נתבונן בחוג הפולינומים $K[x]$ ובשדה הפונקציות הרציונליות $F(x)$, ונחשוב על שניהם כתת־קבוצות של $K(x)$. הוכיחו $F(x)\cap K[x]=F[x]$.

פתרון. הוכחת ההכלה $(\supseteq)$ קלה כי כל פולינום מעל F הוא פולינום מעל K וגם פונקציה רציונלית מעל F.

להכלה $(\subseteq)$ נשים לב שלפונקציה רציונלית מעל F (ששייכת ל-$K(x)$) שהיא גם פולינום מעל K יש מכנה 1 ומונה שהוא פולינום מעל F, כלומר פולינום מעל F שנמצא ב-$K(x)$.

שאלה 4. תהי K/F הרחבת שדות. יהי $f(x)\in F[x]$ פולינום מדרגה $n\geq 1$. הוכיחו או הפריכו את הטענות הבאות:

א. אם a איבר אלגברי מעל K אז הוא אלגברי מעל F.

ב. אם a איבר אלגברי מעל F אז הוא אלגברי מעל K.

ג. אם a איבר אלגברי מעל F אז גם $\alpha\cdot a$ הוא אלגברי לכל $\alpha\in F$.

פתרון.

א. הפרכה: π הוא אלגברי מעל $K=\mathbb{R}$ כי הוא מאפס את הפולינום $x-\pi$, אבל הוא לא אלגברי מעל $\mathbb{Q}$. דוגמה אחרת, שאולי היא יותר פשוטה, זה ש-x אלגברי מעל $\mathbb{C}(x)$, אבל לא מעל $\mathbb{C}$.

ב. הוכחה: a אלגברי מעל F ולכן יש פולינום $p(x)\in F[x]$ כך ש-$p(a)=0$. אבל $F\subseteq K$ ולכן $p(x)\in K[x]$. כלומר שיש פולינום מעל K שמתאפס ב-a ולכן a אלגברי מעל K.

ג. הוכחה: a אלגברי ולכן יש $p(x)=x^n+a_{n-1}x^{n-1}+\cdots+a_1x+a_0\in F[x]$ כך ש-$p(a)=0$. אז

$$0=p(a)=\frac{1}{\alpha^n}(\alpha a)^n+a_{n-1}\frac{1}{\alpha^{n-1}}(\alpha a)^{n-1}+\cdots+a_1\frac{1}{\alpha}(\alpha a)+a_0$$

שהרי $a^i = \alpha^{-i} \cdot (\alpha a)^i$. נשים לב ש-$a_i \frac{1}{\alpha^j} \in F$ לכל i, j. לכן

$$q(x) = \frac{1}{\alpha^n} x^n + \frac{a_{n-1}}{\alpha^{n-1}} x^{n-1} + \cdots + \frac{a_1}{\alpha} x + a_0$$

הוא פולינום מעל F שמתאפס ב-αa.

שאלה 5. תהי K/F הרחבה סופית (כלומר $[K:F] < \infty$). הוכיחו כי כל איבר של K הוא אלגברי מעל F. רמז: חשבו על הקבוצה $\left\{1, a, a^2, a^3, \ldots\right\}$.
רשות: להרחבה כמו בשאלה קוראים הרחבה אלגברית. האם כל הרחבה אלגברית היא סופית?

פתרון. יהי $a \in K$. מכיוון שדרגת ההרחבה סופית, הקבוצה $\left\{1, a, a^2, \ldots\right\}$ חייבת להיות תלויה לינארית מעל F. כלומר יש צירוף לינארי לא טריוויאלי של החזקות שמתאפס:

$$b_n a^n + b_{n-1} a^{n-1} + \cdots + b_0 = 0$$

ולכן $b_n x^n + \cdots + b_0 \in F[x]$ הוא פולינום שמתאפס ב-a. כלומר a אלגברי מעל F, כדרוש.
לא כל הרחבה אלגברית היא סופית. למשל המספרים בני־הבנייה הם הרחבה אלגברית של $\mathbb{Q}$ שאינה סופית.

שאלה 6. הוכיחו כי $\mathbb{Q}\left(\sqrt{2}, \sqrt{3}\right) = \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$.

פתרון. ברור כי $\sqrt{2} + \sqrt{3} \in \mathbb{Q}\left(\sqrt{2}, \sqrt{3}\right)$ ולכן $\mathbb{Q}\left(\sqrt{2}, \sqrt{3}\right) \supseteq \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$. מצד שני

$$\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)^2 = 2 + 2\sqrt{2}\sqrt{3} + 3 = 2\sqrt{6} + 5$$

ולכן $\sqrt{6} \in \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$. בנוסף $\sqrt{6}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right) = 2\sqrt{3} + 3\sqrt{2}$ ולכן

$$2\sqrt{3} + 3\sqrt{2} - 2\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right) = \sqrt{2} \in \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$$

ובוודאי

$$\sqrt{3} = \sqrt{2} + \sqrt{3} - \sqrt{2} \in \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$$

ולכן $\mathbb{Q}\left(\sqrt{2}, \sqrt{3}\right) \subseteq \mathbb{Q}\left(\sqrt{2} + \sqrt{3}\right)$, כנדרש. הזכרו שאם α אלגברי מעל F, אז $F[\alpha] = F(\alpha)$, ולכן הסתפקנו "רק" בהוכחת $\mathbb{Q}\left[\sqrt{2}, \sqrt{3}\right] = \mathbb{Q}\left[\sqrt{2} + \sqrt{3}\right]$.

שאלה 7. יהי F שדה, ותהי $G \leq F^*$ תת־חבורה סופית של החבורה הכפלית של השדה. הוכיחו כי G ציקלית. הדרכה: העזרו בתורת המבנה של חבורות אבליות סופיות ובחישוב $\exp(G)$.

פתרון. לפי משפט המבנה של חבורות אבליות סופיות, ניתן להציג את G כמכפלה

$$G \cong \left(\mathbb{Z}/p_1^{k_1}\mathbb{Z}\right) \times \left(\mathbb{Z}/p_2^{k_2}\mathbb{Z}\right) \times \cdots \times \left(\mathbb{Z}/p_t^{k_t}\mathbb{Z}\right)$$

כאשר $p_1, \ldots, p_t$ ראשוניים כלשהם (אולי שווים) ו-$k_1, \ldots, k_t \in \mathbb{N}$. נסמן

$$m = \operatorname{lcm}(p_1^{k_1}, p_2^{k_2}, \ldots, p_t^{k_t})$$

וכידוע לנו מתורת החבורות $\exp(G) = m$ ולכן $m \leq |G|$. כלומר $x^m = e_G$ לכל $x \in G$. אבל לפולינום $x^m - 1$ ישנם לכל היותר m פתרונות בשדה F. כלומר $|G| \leq m$, וקיבלנו $|G| = m$. לכן בהכרח $p_i \neq p_j$ לכל $i \neq j$, שכן אחרת

$$m = \operatorname{lcm}(p_1^{k_1}, p_2^{k_2}, \ldots, p_t^{k_t}) < p_1^{k_1} \cdot p_2^{k_2} \cdot \cdots \cdot p_t^{k_t} = |G|$$

קיבלנו ש-G היא מכפלה ישרה של חבורות ציקליות מסדרים זרים בזוגות, ולפי משפט השאריות הסיני נסיק שהיא ציקלית.

בהצלחה!